

T ĚLWĪ ě Ji wæ<

bfhŸi f ěs; f; F ěŸò

2012-2013

K< Di u

j äæehL, T ĚLWĪ ě a; f ts©Āæš, ě^aĀahényna xU K< ndho khäykhf^ě Āfæ»wJ. 1904M« M© oš, ntsh© i k; T ĚLWĪ ě fl< ršf« ĀUtŸq® khtĚl « Ā%çY«, Ef®nth® T ĚLWĪ ě ršf« br< i d ĀUtšè; nfâ æY« K; < K; yhf^ě bjhl šfŸgĚl d. j äæehĚi l K< khĀçahf; bfh© L ě ju khäyšfěš T ĚLWĪ ě ršfšfŸ bjhl šfŸgĚl d.

2. gšntW ti fahd T ĚLWĪ ě ršfšfŸ gšntW juŸò k; fS; fh d n; j; t; f; i; s; Ÿ ó®Ā brĚJ tU»< wd. T ĚLWĪ ě ršfšfě< gĀthsç< ä®thf fĚLŸghĚoš 10,368 ršfšfŸ, 1,62,71,779 cWŸĀd®fS l< ě aš» tU»< wd. ě ěršfšfě< bkh^ě tĀ f« M© L x< W; F %1,05,133 nfhoahF«. fl< k%W« Āw ě l; b; gh; U; ě; f; i; s; t; H; š» khäy^ěĀ< ntsh© ts©Āæš äfŸ bgç a j; h; f; ě; i; j; T ĚLWĪ ě ršfšfŸ bfh© L t^aJŸsd. nkY« cWŸĀd®fS; F; fl< trĀ měŸgJ l< ,

ntsh© r^ai j; i a cUth; FtĀY«, bghJ ě ānahf^ě ĀĚl « cĚgl Ef®nth® n; j; i; t; i; a; Ÿ ó®Ā brĚtĀY« msŸgç a ě< i k; f; i; s; T ĚLWĪ ě ršfšfŸ brĚJ tU»< wd.

3. l; ě»a ehLfŸ r; i; g 2012 M« M© i l mi d^ěJ ehLfě< T ĚLWĪ ě Ÿ M© ě hf mě ě ěJ T ĚLWĪ ě ě a; f; ě; i; j; bk< nkY« ts©ĀŸ ghi j; F; bfh© L bršy Āy nfhĚghLfi s^ě bj çé ěJ ŸsJ.

- T ĚLWĪ ě ě a; f; ě; i; j; Ÿ g%ç a ě ěŸòz® i t V%g L^ěJ ě š.
- òĀa ršfšfi s^ě n; j; h%W ě ě ě š k%W« ts©Ā; F C; i; f« mě ě ě š.
- T ĚLWĪ ě ršfšfě< ě i y^ě ě ě j< i k, Jt; f« k%W« ts©Ā; F c; j; Ā« t; i; f; æš çç a bfhŸi ffŸ, rĚl šfŸ k%W« ě ĀK; i; w; f; i; s V%g L^ěJ t; j; %F muR; F x^ěJ; i; HŸò mě ě ě š.

mi d^ěJ ehLfě< T ĚLWĪ ě M© oš, V%ò i l a bfhŸi f k%W« bj hěš ĚĚg^ě Ō®Ī fŸ _y« ts©ĀŸ ghi j; i a neh; ě» Ka%ĀfŸ nk%bfhŸsŸg L«. nkY« T ĚLWĪ ě ě a; f; ě; Āš, kfě®, ě i sP®fŸ, k; i; y; thě k; i; fŸ k%W« r_ f^ěĀš Ā< j š»nah® M»nah® ŌéukhfŸ gšFbgwĪ«, K< ndwĪ« T ĚLWĪ ě Ji w C; i; F ě; i; F«.

Ī aš - 1

T ŁLwĪ tŠ»fŸ

4. j äæehŁoš T ŁLwĪ tŠ»fŸ
Ú© l fhykhf nri t òç^aJ tU»< wd. mt%Ł<
gut yhd mi kŸòfŸ _y«, »uhkŸòw k%W« ef%Ÿòw
k; fS; F tŠ»Ł nri tfŸ br< wi la
cjĪ »< wd. nji tæ< moŸgi l æš é trhæfŸ
k%W« Ī ju cWŸĀd®fë< āĀ^α nji tfi s
T ŁLwĪ tŠ»fŸ më; »< wd. j äæehŁoš
T ŁLwĪ tŠ»fŸ KŸgçkhz αĀš mi k^aJ Ÿsd.
(m) FW»a fhy; T ŁLwĪ; fl< āWtdŠfŸ
(M) Ú© l fhy; T ŁLwĪ; fl< āWtdŠfŸ k%W«
(Ī) efu; T ŁLwĪ; fl< āWtdŠfŸ.

m. FW»a fhy; T ŁLwĪ; fl< āWtdŠfŸ

5. j äæehŁoš FW»a fhy; fl<
āWtdŠfŸ, khāy mséš, j äæehL khāy^α
ji yi k; T ŁLwĪ tŠ»i aĪ«, khtĪl mséš 23
khtĪl k^αĀ; T ŁLwĪ tŠ»fi sĪ«, »uhk
mséš 4,534 bjhl; f ntsh© i k; T ŁLwĪ;
fl< rŠfšfi sĪ«bfh© l mi kŸòfshF«.

(i) j äæehL khāy^α ji yi k; T ŁLwĪ tŠ»

6. 1905Ī š bjhl ŠfŸgĪ j äæehL khāy^α
ji yi k; T ŁLwĪ tŠ», khāy^αĀš Ī aŠ»tU«
23 khtĪl k^αĀ; T ŁLwĪ tŠ»fë<
Ī i z akhF«. j äæehL khāy^α ji yi k; T ŁLwĪ
tŠ», br< i dŸ bgUefu^αĀYŸs 45 »i sfŸ
_y« bghJ k; fS; F tŠ»æaš nri tfi s
më^αJ tU»wJ. Ī > tŠ», bghJ k; fëĪ äU^aJ
bgW« i tŸŪLfŸ, nj Āa ntsh© i k k%W« Cuf
ts®Ā tŠ»æĪ äU^aJ bgwŸgL« kWāĀ trĀ,
nj Ā; T ŁLwĪ ts®Ā; fhf« k%W« nj Āa cl š
CdK^{nwh} nk«ghĪLāĀ; fhf« ngh< w ca® āĀ
āWtdŠfëĪ äU^aJ fl< M»at%Ł< _y«
nji tahd āĀ Mj hušfi s^α ĀuĪL»wJ. k^αĀ;
T ŁLwĪ tŠ»fŸ _y« fl< tHŠF«
neh; fŠfS; fhf Ī > tŠ» kW āĀ cj é
më; »wJ. T ŁLwĪ tŠ»fë< nräŸò āĀi aŸ
guhkç; »wJ. nkY«, āĀ nkyh© i k F^Ł
tëfhĪLj š më; »wJ. j äæehL khāy^α
ji yi k; T ŁLwĪ tŠ», étrhaj T ŁLwĪ
gā ahs® gæ%Ā āi ya^αĀ< _y« khtĪl k^αĀ;
T ŁLwĪ tŠ» k%W« bjhl; f ntsh© i k;
T ŁLwĪ; fl< rŠfŸ gā ahs®fS; F^α Āw
nk«ghĪLŸ gæ%Āi a më; »wJ.

7. jäæehL khāyᵛ j i y i k i T ℓLwī tš»æ< 31-3-2012 m< i wa āĀ brašghL:

	bj hi f (%.nfhoæš)
cWĀd®gšFᵛ bj hi f	106.44
khāy muĀ< gšFᵛ bj hi f	0.26
āfu ĩ yhg ĩ Uᵛò	747.73
i tᵛòfŸ	6620.09
Āufoa fl < fŸ	2233.39
tšFᵛgℓLŸs fl < fŸ	6648.82
āfu ĩ yhg« (31.03.2012) (cᵛnj rkhf)	51.99

ts®Āj fhd braš Āℓl šfŸ

8. nj Āa ntsh© i k k%W« Cuf ts®Ā tš»æ< bj hēš Eℓg cj é ĩ l < , khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fŸ k%W« bj hl i f ntsh© i k i T ℓLwī j fl < ršfšfè< ts®Āj fhd braš Āℓl šfŸ ĩ ᵛĀah KGtJ« braš gLᵛj ᵛgℓl d. jäæehℓoš ĩ ᵛĀℓl ᵛĀ< Ńœ, khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fŸ k%W« bj hl i f ntsh© i k i T ℓLwī j fl < ršfšfè< K j »aj fl < éahghuᵛi j mĀfçᵛj š k%W« g< KfᵛgℓLᵛJ j š, ršfšfè< brašghℓo%fhd K< nd%w« k%W« bryĀ fi s i Fi wᵛj š M»ai t Fᵛᵛj FᵛpLfŸ ā®z æj fᵛgℓl d. ĩ > thW FᵛpLfŸ

ā®z æj fᵛgℓl brašghLᵛj ᵛgℓl j < fhuz khf xℓLbkᵛj t ā fᵛĀš ešy K< nd%w« V%gℓl J. **tš»æš nri tæš bj hēš Eℓgᵛ Ō®Ī fŸ**

9. jäæehL khāyᵛ j i y i k i T ℓLwī tš», "i ka tš»æš bk< bghUŸ Ki w" ei l Ki wᵛgℓLᵛj ᵛgℓl (CORE Banking Software Solutions) tš»Ī l < ĩ i z j fᵛgℓl ršfšfS j F« k%W« mj < ĩ i z ᵛòç ršfšfè< thoji fahs®fS j F« nri t brℓJ tU»wJ. "āfœneu bkᵛj ᵛ Ō®Ī " (RTGS) k%W« nj Āa ä< dQ āĀᵛgçkh%w« (NEFT) ngh< w bj hēšEℓgšfi sç brašghLᵛJ t j < _y« jäæ ehL khāyᵛ j i y i k i T ℓLwī tš» k%W« khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fè< thoji fahs®fŸ ĩ ᵛĀah KGtJ« ä< dQ tš»æš āĀᵛ gçkh%wšfŸ nk%bfhŸs ĩ > tš» cj é brℓ»wJ. khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fŸ k%W« bj hl i f ntsh© i k i T ℓLwī j fl < ršfšfèš ä< dQ tš»æš nri t fi s ĩ « ĩ > tš» mëᵛJ tU»wJ.

(ii) khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fŸ

10. khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fŸ, 2011-12M« M© oš, i tᵛŌLfŸ ĀuℓL tĀY« fl < tšF tĀY« ešy K< nd%wᵛi j j i f© LŸsd. khāyᵛĀš cŸs 23 khtℓl kᵛĀaj T ℓLwī tš»fS j F« ĩ ᵛĀa çr® tš» cçk« tš»Ī ŸsJ. ĩ çrhj i dæš MᵛĀu khāyᵛĀ%F

mLaj goahf j äæehL ĩ u© lhtJ khäykhfæ
 Âfæ»wJ. 23 khtlEl kªÂa; TlLwÎ tš»fëš,
 21 tš»fY äfu ĩ yhgªAY« 2 tš»fY el ʔò äfu
 ĩ yhgªAY« ĩ aš»tU» < wd.

11. khtlEl kªÂa; TlLwÎ tš»fY,
 bjhl ĩ f ntsh© ĩ k; TlLwÎ ĩ fl < ršfšfY,
 Efªnthª ršfšfY, ntsh© cªgªÂahsªfY
 TlLwÎ éªgi dč ršfšfY, TlLwÎ č rª ĩ fi u
 Mi yfY, berthsª TlLwÎ č ršfšfY, gª ahsª
 TlLwÎ č Á ĩ fd ehz a ĩ fl < ršfšfY, ghš
 TlLwÎ č ršfšfY ngh < w ĩ ĩ z ʔòč
 ršfšfS ĩ F ĩ fl < cj é fi s ĩ « bghJ
 k ĩ fS ĩ F äÂč nri t fi s ĩ « brEJ tU» < wd.
 jªnghJ kªÂa; TlLwÎ tš»fY, bgU«ghY«
 tUthE tEl « kªW« tsªčÁ tElª ĩ ĩ ĩ k
 ĩ ĩ šfëš 739 » ĩ sfS ĩ « ĩ aš» tU» < wd.
 bghJ k ĩ fë l äUª ĩ t ʔòª bjhi f ÄuflL tJ
 kªW« j äæehL khäyª ĩ ĩ ĩ k; TlLwÎ
 tš»æ l äUª bgW« kW äÂ cj é Mª ai t
 ĩ tª < äÂ Mj hušfshF«. 2011-12M« M© oš
 khtlEl kªÂa; TlLwÎ tš»fë < brašghlL
 é tu« ĩ nH më ĩ fªgELYsJ.

	bj hi f (% nfhoæš)
cWªÄdªfY gSFªbj hi f	1706.47
khäy muÁ < gSFªbj hi f	448.45
äfu ĩ yhg ĩ U ʔò	2568.54
ĩ t ʔò fY	15287.08

bgwªgEL fl < fY 5240.36
 tHšfªgELYs fl < fY 26793.78
khtlEl kªÂa; TlLwÎ tš»fëš jhªašF«
Ki w (Automation)

12 bghJ tš»æaš bk < bghUY
 mčKfªgLªjªgELj < fhuz khf VªgEL bj hëš
 Efg nk«ghL, khtlEl kªÂa; TlLwÎ tš»fë <
 mi dªJ » ĩ sfS « fª ä kakhd
 brašghL fS ĩ F têtFªJYsJ. nj Áa
 ntsh© ĩ k kªW« Cuf tsªčÁ tš»æ <
 têt fhLj è < go, khtlEl kªÂa; TlLwÎ
 tš»fëš ĩ ka tš»æaš bk < bghUY Ki wi ač
 brašgLªÄl el to ĩ ĩ f nkªbfhYsªgELYsJ.
 nkY« gª ahsªfë < Äw < nk«ghL kªW«
 brayhªwi y mÄfçªÄL« ti fæš, fl < kªÄŔL,
 äÄ nkyh© ĩ k, tâ f tsªčÁ kªW« fl < tNš
 nkyh© ĩ k ngh < w ĩ dšfëš gæªÄfY
 elªjªgL» < wd.

**(iii) bjhl ĩ f ntsh© ĩ k; TlLwÎ ĩ fl <
 ršfšfY**

13. j äæehL oš cYs 4534 bjhl ĩ f
 ntsh© ĩ k; TlLwÎ ĩ fl < ršfšfëš, 1033
 ĩ yhgªAY« 1654 el ʔò ĩ yhgªAY«
 brašghL tU» < wd. vŠÁlYs 1847 ršfšfë <
 tâ fª ĩ jª bgU ĩ » ĩ el to ĩ ĩ ffY vL ĩ fªgEL
 tU» < wd. 31.3.2011 ĩ š, cWªÄdªfS ĩ F
 %1 nfho ĩ F nkš fl < tHšªa ršfšfë <

v© â j i f 3854 Mf ĩ U^aJ 31.3.2012 m< W 4131 Mf ca^{®a}JŸsJ. Ūj KŸs 403 bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfS « 2012-2013 ĩ š %1 nfho j F nkš fl < tHŸ»l® ĀĒl ä l ŸgĒLŸsJ.

14. bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfŸ ntsh© ĩ LbghUĒfshd cuŸfŸ k%W« é j f nshL Āĵ antsh© fUéfi sí « é%gi d brĒJ tU» < wd. nkY« mi t »uhkŸòwŸfëš m®ĀahtĀaŸ bghUĒfŸ »i l j F« ti fæš bghJ é ānahf® ĀĒl® Ā< Nœ 16,194 āahaéi y j fi l fi sí « el®ĀtU» < wd. 2011-12M« M© oš bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfë < brašghL Ā< tUkhW cŸsJ.

	bj hi f
	(%. nfhoæš)
i tŸòfŸ	4308.19
tHŸ»a fl < fŸ	17881.99

15. bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfi s tYŸgŁaj Ī « mt%ĵ%F cŸ fĒl i kŸò trĀfi s mē®ĀĪ Ī « khtĒl k®Āaj T ĒLwĪ tŸ»fë < gŸfëŸò _y« cUth j fŸgĒLŸs “bjhl j f j T ĒLwĪ ts®Ā āĀ” j äæehL khāy® j i y i k j T ĒLwĪ tŸ»ahš guhkç j fŸgĒL tU»wJ. ĩ^aj® j i yĀ< Nœ cŸs %6.81 nfho āĀæ< _ykhf Nœ j f© l t%ĵ%F c j é mē j fŸgĒL tU»wJ.

- bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfS j F eĀd tŸ» fĒl l « fĒLj š
- ghJ fhŸò mi wfŸ fĒLj š
- ghJ fhŸò fj Ī fŸ k%W« ĩ U«òŸ bgĒl fŸfŸ mi k®j š

16. j äæehL khāy® j i y i k j T ĒLwĪ tŸ», khtĒl k®Āaj T ĒLwĪ tŸ»fŸ k%W« bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfë < gŸfëŸò _y« “i tŸò® bjhi f c®ajuthj āĀ” V%gŁaj ŸgĒL, bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfŸ nrfç® ĩ Ēl i tŸò® bjhi ffi s mçrŸfŸfŸ i tŸò j hu®fS j F® ĀUŸĀ tHŸf ĩ ayhj āi y V%gŁ«nghJ i tŸò fi s® ĀUŸĀ mē j f ĩ^aāĀ ga< gŁaj ŸgŁ»wJ. %46.45 nfho j äæehL khāy® j i y i k j T ĒLwĪ tŸ»ahš guhkç j fŸgĒL tU»wJ.

17. j äæehL khāy® j i y i k j T ĒLwĪ tŸ»æ< bj hēš Efg tēfhĒLj è< go, bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfëš ä< **dQ tŸ»æaš ĀĒl** « mĵ KfŸgŁaj ŸgĒLŸsJ. ĀUt© z hki y khtĒl®Āš ĩ®ĀĒl « bt%ĵ fukhfç brašgŁaj ŸgĒL, khāy®ĀŸŸs mi d®J® bjhl j f ntsh© i k j T ĒLwĪ j fl < rŸfŸfS j F« ĩ > trĀ éçĪ gŁaj ŸgĒL tU»wJ. ĩ®ĀĒl «, Fi w^aj bryéš j i l æ< ĵ gz Ÿgçkh%v« brĒtj %F cWŸĀd®fS j F

cj é l'ÿsj < _y« ĩ aj t êKi w
 Áj fdkhdj hfĪ « vèj hfĪ « brašgŁaj ; T oa
 trĀ vd ā%Āi fŷgĒLÿsJ. ĩ > trĀ, bj hl ; f
 ntsh© i kĭ T ĒLwĪ ; fl < ršfšfÿ, fl d%w
 nri tfÿ _y« tUthi a <flĪ « bj hi yöuŷ
 gFĀfèš tĀi F« kĭ fS ; Fŷ bgUksĪ cj é L«
 ti fæY« cÿsJ.

gæ®; fl < fÿ

18. bj hl ; f ntsh© i kĭ T ĒLwĪ ; fl <
 ršfšfÿ é trhæfS ; F tHŠF« fl < fèš
 Kĭ » akhdJ gæ®; fl < MF«. ĩ JfhW« fl <
 bgwhj MĀĀuhé l k%W« gHŠFoæd é trhæfÿ
 k%W« é trhaj FGĭ fS ; F gæ®; fl <
 tHŠFtj < _y« bgUkséš gæ®; fl < fÿ
 tHŠFtj %F Ka%Āfÿ nk%bfhÿsŷgĒLÿsd.

19. 2011-12 M« M© oš %3000 nfho
 gæ®; fl < tHŠf ĩ yĭ F ā®z æĭ fŷgĒl Āš
 8,99,974 é trhæfS ; F %3280.42 nfho gæ®;
 fl < tHŠfŷgĒLÿsJ. nkny tHŠfŷgĒl
 %3280.42 nfhoæš %460.94 nfho tĒoæšyh
 gæ®; fl < 1,49,245 MĀĀuhé l k%W« gHŠFoæd
 é trhæfS ; F 2% tĒoFi wŷĀ < _y«
 %9.22 nfho tHŠfŷgĒLÿsJ. cça fhy®Āš
 gæ®; fl < 39050 MĀĀuhé l k%W« gHŠFoæd
 é trhæfS ; F 7% tĒoæš %4.98 nfho
 xŷgèĭ fŷgĒLÿsJ. 2012-13 M« M© oš
 %4000 nfho msé%Fŷ gæ®; fl < fÿ tHŠf

muĀ < āĀāi y mĶi i fæš ĩ yĭ F
 ā®z æĭ fŷgĒLÿsJ. cça fhy®Āš gæ®; fl i d
 ĀUŷĀ mēĭ F« é trhæfS ; fhd tĒoi a tĒo
 khā akhf munr tHŠf tuĪ bryĪ ĀĒl Āš
 %160 nfho xJ ; ĪL« brĒEaŷgĒLÿsJ.

T ĒLŷ bghWŷò; FGĭ fÿ

20. thu®J ; Fŷ gæ®brĒenth®,
 Fajĭ fj hu®, ĀW FW é trhæfÿ M» nahi u
 cÿslĭ » é trhajĭ Cĭ Féĭ f T ĒLŷ
 bghWŷò; FGĭ fÿ cUthĭ fŷgĒLÿsd. x> bthU
 FGé%F« RHš āĀahf %10,000/- khā akhf
 tHŠfŷgĒL» wJ. ĩ aj āĀ, kU®J bj èŷgh < fÿ
 k%W« ĩ ju é trhaj fUé fÿ ngh < w
 brh®Jĭ fi s tHŠFtj %Fŷ ga < gŁaj ŷgĒL
 tU» wJ. khāy®Āš j%nghJ 40,000 T ĒLŷ
 bghWŷò; FGĭ fÿ cÿsd. 2011-12M« M© oš
 7,176 òĀa FGĭ fÿ cUthĭ fŷgĒL V%fdnt
 khā a« tHŠfŷglĭ hj FGĭ fi sĪ « nr®®J bkħaj «
 10,000 T ĒLŷ bghWŷò; FGĭ fS ; F %10 nfho āĀ
 cj é mēĭ fŷgĒl J.

é trhaj fl < mĒi l fÿ ĀĒl «

21. é trhæfS ; F® nĭ tahd fhy®Āš
 fl < fi s tHŠ» l é trhaj fl < mĒi l fÿ
 ĀĒl « brašgŁaj ŷgĒL» wJ. ĩ ®ĀĒl ®Ā < Īæ
 é trhæfS ; F mDkĀi fŷgĒl fl <
 msé%FĒgĒL nĭ tahd bj hi fæi d

vřbghGJ nt© LkhdhY« é trhæfY vLαJ¥
ga< gLαj yh«.

j hã a <fLj fl <

22. mWtilj fhyšfëš éi s
bghUëfë< éi y äfi Fi wthf ï Uj »< w
äi yæš, é trhæfY mt%i w ï Uðò i tαJ
vÂ®fhyαÅš ï yhgfukhd éi y
»i l j »< w bghGJ é%W¥ gadila VJthf
j hã a <fLj fl < tHŠf¥gL»wJ. 2011-12 M«
M© oš bjhlj f ntsh© i k j T fLWl j fl <
rŠfŠfY _ykhf %105.99 nfho j hã a <fLj
fl < fY tHŠf¥gELÝsJ. 2012-13M« M© L
%100 nfho tHŠf cαnj Áj f¥gELÝsJ.

ntsh© k%W«ntsh© rh®aj Kj ÄfLj fl <

23. äi yahd ntsh© c%gαÅ k%W«
c%gαÅα Åw< ca®i t cWÅ brEa ntsh©
Ji wæš Kj ÄL brE t J C j Fé j f¥gL»wJ. ï aj
nehj fαÅ%fhf, T fLWl tŠ»fY k%W«
fl < rŠfŠfY, äy nk«ghL, ntsh©
ï a®Äukakhj Fj š ngh< w Kj ÄfL
nehj fŠfS j F j fl < fi s tHŠ»tU»< wd.
2011-12M« M© oš T fLWl fY 67,071
é trhæfS j F %281.24 nfho msé%Fj fl < fY
tHŠ»ÍÝsd. nkny tHŠf¥gEL %281.24 nfhoæš
4623 MÄÄuhél k%W« gHŠFoæd
cW¥Äd®fS j F %16.50 nfho Kj ÄfL fl <
tHŠ»ÍÝsj< _y« mt®fë< tUthi a¥

bgUj F« bghUshj hu el toj i fæš <Lgl cj é
òçªJÝsJ. 2012-13M« M© Lj F %300 nfho
fl < tHŠfα ÄfL äi f¥gELÝsJ.

ÁWtã f j fl <

24. ó, fhE f ç fY, gHŠfY é%gi d k%W«
bgEoj fil el αJj š ngh< w ÁWtã fŠfY
brEgt®fS j F Äi z a« VJä< ç ÁWtã f j
fl < ÄfL « _y« %10,000/- ti u tHŠf¥gL»wJ.
2011-12M« M© oš %99.97 nfho ÁWtã f j
fl dhf 1,04,983 gadhë fS j F tHŠf¥gEL J.
2012-13M« M© oš %125 nfho tHŠf¥gL«.

Ra cj é j FGj fS j F j fl <

25. Ra cj é j FGj fë< fl < nji tfi s¥
ó®Å brEa T fLWl j fl < äWtdŠfY
bjhl®aj cj é brEÍ«. 2011-12 M« M© oš,
95,233 Ra cj é j FGj fS j F % 482.70 nfho
tHŠf¥gEL J. 2012-2013M« M© oš %500 nfho
tHŠf j F ç pL ä®z æj f¥gELÝsJ.

kfë®bjhëšKi dnth® fl < ÄfL «

26. khtfL kαÅaj T fLWl tŠ»fY
k%W« efuj T fLWl tŠ»fY, ÁW bjhëšfY
k%W« nri t i kaŠfY mi k¥gi j C j Fé j f
%10 ï yEr« ti u kfë® bjhëš Ki dnth® j F
fl < tHŠ»tU»< wd. 2011-12 M« M© oš 10,127

kfë® bj hêš Ki dnth®; F %32.98 nfho fl < tHŠf¥gELÿsJ. 2012-13 M« M© oš %40 nfho msé%F; fl < tHŠf« ÂEI äi ¥gELÿsJ.

gâ òçl «kfëU; fhd fl < ÂEI «

27. khj tUthE bgW« gâ òçl « kfë U; F 36 khj «j ti z fë š ÂU¥Äç brY«J « ti fæš %1,00,000 ti uæš, khtEI k«Âaj T ELWl tŠ»fÿ k«W« efu; T ELWl tŠ»fÿ fl < tHŠF» < wd. 2011-12M« M© oš 8,695 gâ òçl « kfë U; F %30.91 nfho tHŠf¥gELÿsJ. 2012-13M« M© oš %40 nfho FçpL ã®z æ; f¥gELÿsJ.

kh«W« Âwdhë fS ; fhd; fl <

28. kh«W«Âwdhë fÿ j Šfÿ thæ; i f« ju«i j ca®«Â; bfhÿtj %fhf¥ gšntW bghUshj hu k«W« tUthE <EL« bj hêšfi s nk«bfhÿs T ELWl tŠ»fÿ fl < trÂ më«J tU» < wd. 2011-12 ĩ š % 17.53 nfho tHŠf¥gELÿsJ. 2011-12 M« M© oš 6,053 kh«W« Âwdhë fS ; F; fl < tHŠFtjhš T ELWl tŠ»fS ; Fç brY«j ¥gl nt©oa tfo« bjhi fi a munr V«F« ti fæš %90 ĩ yEr«i j muR mDkÂ«JÿsJ. 2012-13 M« M© oš %15 nfho msé%F; fl < tHŠf« ÂEI äi ¥gELÿsJ.

muR¥ gŠF _yj d c j é

29. »uhk¥òw kfë®, kh«W« Âwdhë fÿ k«W« MÂÂuhé l/gHŠFoæd k; fÿ tUthE <EL« el to; i ffi s nk«bfhÿtj %fhf tfoæšyh¥ gŠF _yj d; fl < murhš tHŠf¥gL»WJ. tfoæšyh¥ gŠF _yj d; fl < fÿ tHŠFtj < _y« MÂÂuhé l/gHŠFoæd ĩ d«i j rh®aj cW¥Äd®fë < fl < bgW« Âw« T ELWl fÿ _y« mÂfç; f¥gL»WJ. bj hl; f ntsh© i k T ELWl fl < rŠfŠfÿ _y« 8000 MÂÂuhé l k«W« gHŠFoæd cW¥Äd®fS ; F %20 ĩ yErK« efu T ELWl tŠ»fÿ _y« 1000 MÂÂuhé l k«W« gHŠFoæd cW¥Äd®fS ; F %5 ĩ yErK« gŠF _yj d; fl dhf tHŠf¥gEL tU»WJ. fl < tHŠF« äWtdŠfë l äU«J T Lj yhf; fl < bgW« ti fæš, mt®fë < fl < thŠF« r; Âi a ca®aj ĩ «_yj d« c j ĩ »WJ. ĩ aj ¥ gŠF _yj d c j é 5 M© Lfëš ÂU¥Äç brY«j ¥gl nt© L«.

FW»a fhy; T ELWl ; fl < äWtdŠf; s¥ ò«Jæ%ELj š

30. Áw¥ò¥ gâ ; FGé < gçªJi uæ < mo¥gi l æš, FW»a fhy; T ELWl äWtdŠfÿ Âw«gl ç brašgl ĩ «, mt«i w e < Ki wæš ä®thf« brEaĩ « »uhk¥òw k; fë < fl < nji tfi s¥ ó®«Â brE» < w äWtdŠfshf

Ā< tU« ti fæš g< Kf¥gLªj
C i F é j f ¥ g £ L Ÿ s d.

(m) Ī LbghU£fŸ é%gi di a mĀf¥gLªJj š

35. cu«, é i j f Ÿ k%W« é trha
Ī LbghU£fè< é%gi di a mĀfç¥gj %Fª
bjhl j f ntsh© i k i T £LwĪ j fl< ršfšfŸ
C i F é j f ¥ g L »< wd. 2011-2012M« M© oš
%. 720.46 nfho msé%F cušfS « %. 24.72 nfho
msé%F é i j f S « é trhæfS j F é%gi d
br£a¥g£LŸsd.

(M) ntsh© ghJ fh¥ò i ka«

36. ntsh© ghJ fh¥ò i kašfŸ, k© k%W«
ghrd Ū® gçnrhji d br£tJl< é trhæfŸ
Ā< g%w nt© oa g© i z ç rhFgo Ki wfi s
tHšF»< wd. 190 bjhl j f ntsh© i k i
T £LwĪ j fl< ršfšfèš bjhl j f i T £LwĪ
ts®çĀ āĀæèUªJ khå a« %.3 Ī y£r« k%W«
nj Āa ntsh© i k ts®çĀª Ā£l ªĀ< Næ khå a«
%.3 Ī y£r« Mf %.6 Ī y£r« bryéš ntsh©
ghJ fh¥ò i kašfŸ mi k i f ¥ g £ L Ÿ s d.

(Ī) bghJç nri t i kašfŸ

37. cW¥Ād®fŸ k%W« bghJ k i f S j F ¥
gšti f ä< dQç nri t fi s tHš»L« ti fæš,
bghJç nri t i kašfŸ, bjhl j f ntsh© i k i
T £LwĪ j fl< ršfšfèš nj Āa ä< MS i k

Ā£l ªĀ< Næ mi k i f ¥ g £ L Ÿ s d. ä< dŠrš,
āyĪ i l i k ¥ gĀntL Ī w j f«, ä< dQ¥ gaz ç
Ó£L, xè¥gl efš, òi f¥gl « ngh< w nri t fŸ
mè j f ¥ g L »< wd. 2010-11Ī š %.90.91 Ī y£r«
tUthĪ « 2011-12Ī š %.238.12 Ī y£r« tUthĪ «
<£l ¥g£LŸsd. »uhk¥òw k i f S j F ç nri t
br£tJl< bjhl j f ntsh© i k i T £LwĪ j fl<
ršfšfS j F tUth£ <£L« el to j i f vL¥gJ «
bghJç nri t i kašfè< Ī u£o¥ò neh j fkhF «.

(<) ntsh© nri t i kašfŸ

38. cçrf£l gæ®ç rhFgo fhyšfèš
étrhaj T èfè< nji t mĀfç¥gj hš MŸ
g%wh j Fi w V%g L »wJ. vdnt, é trhaj
T èah£fŸ g%wh j Fi wi a j fi sa é trha¥
gâ fèš Ī aªĀušfè< ga< ghL
Ī < ç ai kahj j h »wJ. Mfnt, ntsh© nri t
i kašfŸ mi k i f ¥ g £ L mi t bjhl j f
ntsh© i k i T £LwĪ j fl< ršfšfèš
Ī aš»tU»< wd. ĀW k%W« FW é trhæfŸ
étrha c%gªĀ k%W« c%gªĀª Āwi d
mĀfçªĀl, bjhl j f ntsh© i k i T £LwĪ j fl<
ršfšfŸ āahakhd thli fæš ntsh©
Ī aªĀušfi sí« fUéfi sí« mèªJ
tU»< wd. ntsh© nri t i kašfŸ mi kªĀl
2011-12 M« M© oš xU ršfªĀ%F khå a« 50
é G j fhL, mĀfg£rkhf %.20 Ī y£r« ti u murhš
tHšf¥g£l J. 2011-12 M« M© oš 1236 ntsh©
nri t i kašfŸ 1236 bjhl j f ntsh© i k i

T ĚLwĭ ċ ršfšfěš mi ki fŷgĚLYsd.
2011-12 M« M© oš bjhlj f ntsh© i ki
T ĚLwĭ j fl < ršfšfŷ ntsh© nri t
i kašfŷ _ykhf, %335.31 ĭyĚr« tUthĚ
<foĭ ŷsd.

E© fhŷŌL

39. bjhlj f ntsh© i ki T ĚLwĭ j fl <
ršfšfŷ fhŷŌĚL āWtdšfS i < ĭ i z^aJ
Mĭ ŷ k%W« bghJ fhŷŌĚL« ĀĚI šfĚ < Ňæ
fhŷŌĚL« bjhi f tNĚj fĭ «, nfhçj i ffi s«
Ōĭ brĚaĭ « mDkĀj fŷgĚLYsd. E© fhŷŌĚL«
ĀĚI «Ā < Ňæ 1,53,966 »uhk ki fŷ nr^oaJ ŷsd^o.
2011-12 M« M© oš %1.01 nfho fhŷŌĚL«
bjhi fahf tNĚj fŷgĚLYsJ.

C) bjhlj f ntsh© i ki T ĚLwĭ j fl < ršfšfi s fâ ā kakhj Fj š

40. Kj %fĚI khf 1559 bjhlj f ntsh© i ki
T ĚLwĭ j fl < ršfšfĚš fâ ā kakhj fš
gâ nk%bfhŷsŷgĚLYsJ. vŠĀa bjhlj f
ntsh© i ki T ĚLwĭ j fl < ršfšfŷ goŷgoahf
KG msĚš fâ ā kakhj fŷgL«.

M. Ū© ĭ fhyj T ĚLwĭ j fl < āWtdšfŷ

41. j äæehĚoš Ū© ĭ fhyj T ĚLwĭ j fl <
āWtdšfshf, j äæehL T ĚLwĭ khāy

ntsh© i k k%W« Cuf ts^oċĀ tš» k%W«
tUthĚ tĚI « k%W« ts^oċĀ tĚI hu msĚš 180
bjhlj f T ĚLwĭ ntsh© i k k%W« Cuf
ts^oċĀ tš» fŷĭ aš» tU» < wd.

(i) j äæehL T ĚLwĭ khāy ntsh© i k k%W« Cuf ts^oċĀ tš»

42. njĀa ntsh© i k k%W« Cuf
ts^oċĀ tš» æ < ĀU«j ŷgĚI bfhŷi f
tĚfhĚLj šfĚ < go, j äæehL T ĚLwĭ khāy
ntsh© i k k%W« Cuf ts^oċĀ tš» kW āĀ
cjĚ bgwĭ ayĚši y. ĭ j < Ěi sthf, bjhlj f
T ĚLwĭ ntsh© i k k%W« Cuf ts^oċĀ tš» fŷ,
mt%ç < thyhakhd fl < tHšF« gâ fi s«
bjhlu ĭ ayĚši y. ĭ^aj ċ NĚāi yi a« j Ě^oi F«
Ěj «Āš j äæehL T ĚLwĭ khāy ntsh© i k
k%W« Cuf ts^oċĀ tš», ĀW ghrd« ĀĚI šfŷ,
ntsh© rh^oaj gâ fŷ, Ěi fi fl < fŷ ngh < w
nehj fšfS j F fl < tHšF« ti fæš jdJ
brh^aj āĀæĚU^aJ bjhlj f T ĚLwĭ
ntsh© i k k%W« Cuf ts^oċĀ tš» fS j F āĀ
cjĚ mĚj f Mu«Ā«j J. 2011-12 M« M© oš
j äæehL T ĚLwĭ khāy ntsh© i k k%W« Cuf
ts^oċĀ tš» %194.93 nfho msĚ%F Ěi fi
fl < fi s tHš» ĭ ŷsJ. 2012-13 M« M© oš
%250 nfho tHš» ĭ F çpL ā«z æj fŷgĚLYsJ.

(ii) bjhljfi TℓLwī ntsh© i k k%W« Cuf ts©Ā tš»fÿ

43. bjhljfi TℓLwī ntsh© i k k%W« Cuf ts©Ā tš»fÿ, ÁWghrdj fl < fÿ, āy mĀÉ UᵂĀ brĒj š, g© i z ĩ aᵂĀukakhj fš, nj hℓl ¥ gæ®, fhšei l guhkçÿò k%W« mji dç rhᵂaj i tfSj Fj fl < fÿ tHŠF«nehj fᵂĀ%fhf cUthj f¥gℓ d.

44. Ú©l fhyj TℓLwī āWtd« kW āĀÍj é bgwᵂ j FĀ ĩ šyhj āi yæš, jti z jtĸÍŸs g© i z rhuhj fl < fi s tNè¥gj < _yK« ntsh© fl < j ŸS goᵂ Āℓl ᵂĀ < Næ bgw¥gℓl āĀ Mj hušfi s¥ ga < gLᵂĀÍ «, ĩ > tš»fi s¥ òdui kᵂf el toj i ffÿ vLj f¥gℓ d. 2011-12 M« M© oš, %.829.29 nfho 2,36,399 gadhë SᵂF ei fj fl < fÿ tHŠf¥gℓLŸsd. 2012-13M« M© oš %.900 nfho FĸpL āᵂz æj f¥gℓLŸsJ.

45. j äæehL khāyᵂ j i yᵂ kᵂ TℓLwī tš» k%W« nj Āa TℓLwī ts©Āj fhfᵂĀl äUᵂj āĀÍj é bgWtJl < , bghJkᵂ fë l äUᵂj i tÿòfi sᵂ ĀuℓL tᵂ%fhd el toj i ffÿ vLj f¥gℓL tU» < wd. 2011-12M« M© oš %.30.91 nfho msé%F bghJ kᵂ fë l äUᵂj i tÿòfÿ Āuℓl ¥gℓLŸsd.

Ú©l fhyj TℓLwī āWtdšfëš bghJ thdbj hU tš»æaš bk < bghUᵂ s¥ ga < gLᵂĀ fā ā kakhj F« gā bjhl šf¥gℓLŸsJ. khᵂç 2013j Fÿ j äæehL TℓLwī khāy ntsh© i k k%W« Cuf ts©Ā tš»æ < mi dᵂJj »i sfÿ k%W« mi dᵂJᵂ bjhljfi TℓLwī ntsh© i k k%W« Cuf ts©Ā tš»fëš fā ā kakhj F« gā Koᵂ f¥gℓ <.

46. nkY«, tš»fë < nri tfi s¥ g < Kf¥gℓᵂJj è < xU gFĀahf, Ú©l fhyj TℓLwī āWtdšfÿ, K < ndhoj fhÿŌℓL āWtdšfS l < ĩ i z ᵂj fhÿŌLᵂ Āℓl šfi sç brašgℓᵂJ « el toj i ffi s nk%bfhŸs mDkĀ mēj f¥gℓLŸsJ. ĩ ᵂj i fa òĀa Ka%Āfÿ _ykhf tUkhd « bgUF «.

47. Ú©l fhyj fl < āWtdšfi s, j %nghJ òᵂJæ%ℓoç Ōui kᵂ F« gā ei l bg%Wᵂj bfh© oU¥gj hš ntsh© i k k%W« »uhkÿòw kᵂ fë < Ú©l fhy fl < nj i tfi s, FW»a fhyj fl < TℓLwī āWtdšfÿ óᵂĀ brĒJ tU» < wd.

Ú©l fhyj TℓLwīj fl < fℓl i kÿĀi d òᵂJæ%ℓLj š

48. Ú©l fhyj TℓLwīj fl < mi kÿĀi d j %nghJ òᵂJæ%ℓL « thĒ¥ghf

nguhÁça® i tªÁaehj < FGé < gçªJi ufi sª
 j äHf muR bfhÿi f mséš V%Wj bfh© L
 kªÁa muRi F ĩ i rĭ bj çéªJÿsJ. ĩ J FçªJ
 kªÁa muÁ < tēfhēLj š vĀ®gh®i fÿgŁ»wJ.

Ī . efuj TēLwĪ āWtd«

49. j äæehŁoš efuj TēLwĪ i fl <
 āWtd«, khāy mséš j äæehL efuj TēLwĪ
 tš»fē < ĩ i z aªi jĭ«, efu k%W« òwef®ÿ
 gFĀfēš bjhĭ f mséš efuj TēLwĪ
 tš»fÿ k%W« efuj TēLwĪ i fl <
 ršfšfi sĭ «bfh© LÿsJ.

(i) j äæehL efuj TēLwĪ tš»fē < ĩ i z a«

50. ef®ÿòw kĭ fē < fl < nji t fi s
 āi wĭ brĒĭ «gā æš efuj TēLwĪ tš»fSĭ F
 tēfhŁoahf j äæehL efuj TēLwĪ tš»fē <
 ĩ i z a« khāyªĀš brašgēL tU»wJ.
 j äHfªĀš efuj TēLwĪ i fl < ĩ aĭ fªĀ <
 ts®ĈĀĭ F«, ca®é%F« ghLgŁtJ«, ĩªĀa çr®>
 tš»ĭ F« khāy muRi F« ĩ i l na ghykhfĈ
 brašgŁtJ«, tš»fē < ā®thf« k%W« tš»ÿ
 gā ahs®fSĭ Fÿ gæ%Āaèªj š ngh < w
 ĩ dšfēš efuj TēLwĪ tš»fSĭ Fª J i z
 ā%gJ«, ĩ i z aªĀ < Kĭ »a nehĭ fšfshF«.

(ii) efuj TēLwĪ tš»fÿ

51. j %nghJ khāyªĀš 120 efuj TēLwĪ
 tš»fÿ brašgēL tU» < wd. efuj TēLwĪ
 tš»fÿ, efu« k%W« òwef®ÿ gFĀfēš tĀĭ F«
 kĭ fSĭ F tš»Ĉ nri t k%W« fl < trĀfi s
 mēªJ tU» < wd. mi t, bghJkĭ fēl äUªJ
 i tÿò āĀ bg%W ĀW tā f®fSĭ F«,
 i féi dP®fSĭ F« eLªju tUthēĭ
 FL«gšfi sĈ rh®aj t®fSĭ F« ĀLfēLj š,
 tā f«, fšé, Ef®nth® fl < k%W« ntsh©
 rhuhĭ fl < fÿ ngh < w nehĭ fšfSĭ F fl < fi s
 mēĭ » < wd. 2011-12M« M© oš efuj
 TēLwĪ tš»fÿ 16,53,267 gadhē fSĭ F
 %.5552.77 nfho fl < fÿ tHš»ĭ Ÿsd.
 2012-13 M« M© oš %.6500 nfho fl < tHš»ĭ
 FçpL ā®z æĭ fÿgēLÿsJ. 31.3.2012 m < W efuj
 TēLwĪ tš»fē < bkhªj i tÿòª bjhĭ f
 %.4410.53 nfhoahF«. 2012-13M« M© oš %.5000
 nfho msé%F i tÿòª bjhĭ f Āuēĭ FçpL
 ā®z æĭ fÿgēLÿsJ. efuj TēLwĪ tš»fÿ
 tHšF« bkhªjĭ fl < fēš 60 éGĭ fhL
 msé%Fĭ Fi wahkš K < Dçĭ kÿ ĀçédUĭ F«,
 mĀš 25 éGĭ fhL r_fªĀš eètilªj
 ĀçédUĭ F« tHšfÿgŁ»wJ.

52. efuj TēLwĪ tš»fē <
 brašghLfi s nk«gLªj khāy muR, ĩªĀa çr®>
 tš»ĭ l < xU òçªJz ®ĭ xÿgªjªĀš
 i fbaGªĀēLÿsJ. mi dªJ efuj TēLwĪ
 tš»fi sĭ«, mt%ç < »i sfi sĭ«
 fā ā kakhĭ F« gā nk%bfhÿsÿgēLÿsJ. ĩ J

efu; T £LwÎ tš»fë< braš Āwi d mĀfçαJ
 mj< _y« tâ f tš»fS;F ĩ i z ahf
 tho; i fahs®fS;Fç Āwaj nri ti a
 më; f ĩ aY«. ĩ aĀa çr®> tš»Īl<
 V%gLαĀ; bfh© l x¥gaj αĀ< bj hl ®çĀahf
 khāy muR, efu T £LwÎ tš»fë<
 brašghLfi s nk«gLaj gšntW el to; i ffi s
 nk%bfh© LÿsJ.

**ki ythæ k; fÿ bgU« gyneh; F; T £LwÎ ç
 ršfšfÿ**

53. j äæehfoš, 19 ki ythæ k; fÿ bgU«
 gyneh; F; T £LwÎ ç ršfšfÿ ĩ aš» tU»< wd.
 ĩ çršfšfÿ gHšFoædU; F x%i wç rhsu
 Ki wæš jhā a c%gαĀ; fl< tHšFj š,
 ĩ LbghU£fÿ tHšFj š, é trha é i sbghUÿ
 é%gi d k%W« bghJ é ānahfα Ā£l «
 _y« mαĀahtĀa¥ bghU£fÿ é ānahf« brEj š
 ngh< wi tfi sç brašgLαĀ tU»< wd.
 bgU« gyneh; F; T £LwÎ ç ršfšfÿ è š
 96,332 gHšFoædU«, 17,477 Vi dnah®fS «
 cWĀĀd®fshf cÿsd®.

54. 2011-12 M« M© oš bgU«
 gyneh; F; T £LwÎ ç ršfšfÿ è< brašghL
 Ā< tUkhW cÿsJ.

(%. ĩ y£rαĀš)

fl< tHš»aj	7882.77
é trha é i s bghU£fÿ é%gi d	335.26
é trha ĩ LbghU£fÿ é%gi d	304.49
f£L¥ghL k%W« f£L¥ghl %w	

bghU£fÿ é%gi d	1474.42
bkhaj «	9996.94
2012-13 M« M© oš ĩæ; f© l thW FçpLfÿ ā®z æ; f¥g£Lÿsd.	

(%. ĩ y£rαĀš)

fl< tHšFj š	7800
é trha é i s bghU£fÿ é%gi d	550
é trha ĩ LbghU£fÿ é%gi d	350
f£L¥ghL k%W« f£L¥ghl %w bghU£fÿ é%gi d	1600
bkhaj «	10300

Ī aš - 2

T ĒLwĪ é%gi dċ ršfšfY

55. T ĒLwĪ é%gi dċ ršfšfY, étrha cWĀAd®fë< ntsh© éi s bghUĒfi s Mj hakhd éi yi F é%f cjĪj š, ntsh© Ī LbghUĒfi s éānah»aj š, éi s bghUĒfë< <fo< ngčš fl< tHŠFj š, ntsh© éi s bghUĒfi sY gj YgLªJj š, ntsh© éi s bghUĒfë< kĀĀĀi dĵ T fo é%gi dċ brĒj š M»at%wi nehĵ fšfshfĵ bfh© L cUthĵ fYgĒLŸsd. j äæehfoš T ĒLwĪ é%gi dċ ršfšfë< mi kYò Ī u© Ī Lĵ F mi kYghf cYsJ. j äæehL T ĒLwĪ é%gi d Ī Ī z a« khāy mséY«, 110 bj hl ĵ f ntsh© Ī k c%gªĀahs®fY T ĒLwĪ é%gi dċ ršfšfY tĒl mséY« brašgĒL tU»< wd. j Šrhñ® T ĒLwĪ é%gi d Ī Ī z a«, j Šrhñ®, ĀUth%®, ehfYgĒod« M»a khtĒl šfëš cYs ntsh© c%gªĀahs®fY T ĒLwĪ é%gi dċ ršfšfS ĵ F k© Ī y mséyhd Ī Ī z akhfċ brašgL»< wJ.

m. j äæehL T ĒLwĪ é%gi d Ī Ī z a«

56. j äæehL T ĒLwĪ é%gi d Ī Ī z a«, 1959M« M© L nj h%Wéĵ fYgĒĪ J. ntsh© c%gªĀahs®fY T ĒLwĪ é%gi dċ ršfšfY k%W« bj hl ĵ f ntsh© Ī kĵ T ĒLwĪ ĵ

fl< ršfšfY _ykhf cu é%gi dæY«, Ī L bghUĒfY é%gi dæY« Ī āWtd« j %nghJ <LgĒL tU»< wJ. ĀUth%® khtĒl « k< dh®Foĵ F mU»š cYs ghkâ v< w Ī Ī Āš Ī aj Ī Ī z aªĀ%Fċ brhªj khd cuĵ fyi t Mi y Ī aš» tU»wJ. Ī ĵ fyi t cu« 'ghkâ ' v< w bgačnyna é%gi dċ brĒaYgĒL tU»< wJ. Ī aj Ī Ī z aªĀ%Fċ brhªj khd 28,640 bkĒçĵ Ī < bfhYssĪ bfh© Ī 38 »Ī ŠFfS«, br< Ī dæš 3,850 bkĒçĵ Ī < bfhYsséš Ī U Fë®Ygĵ dĵ »Ī ŠFfS« cYsd. Ī aj Ī Ī z a«, m» tYnghJ murš btëæĵ YgL« Mi z fë< moYgi Ī æš, Mj hu éi yª ĀĒĪ ĀĀ< Næ nj Āa ntsh© Ī kĵ T ĒLwĪ é%gi d Ī Ī z aªĀ< Kfi kahfċ brašgĒL bfhYgi u, äsfhĒ ngh< w ntsh© éi s bghUĒfi sĵ bfhYKj š brĒ»< wJ.

57. j äæehL T ĒLwĪ é%gi d Ī Ī z a« khāyªĀš Ī Ī mnkhâ a« gh° ngĒ cuªĀi d éānah»ĵ F« muĀ< Kfi kahfċ brašgĒL tU»wJ. 2011-12M« M© oš kh© òäF Kĵ yi kċr® mt®fY oVĀ cuĵ bfhYKj Yĵ fhf é%gi d Ī Ī z aªĀ%F tfoæšyĵ flĪ d %90 nfhoæèUªJ %130.50 nfhoahf caªĀ tHš» cªĵ uéĒĪ h®fY. Ī j dhš khāy« KGtJ« oVĀ cu« T ĒLwĪ ċ ršfšfY _y« ntsh© bgUkĵ fS ĵ F v> éj Ī < dš Ī šyhkš é%gi dċ brĒaYgĒL cWĀċ brĒaYgĒĪ J. étrhæfS ĵ F cça neuªĀš āahakhd éi yæš cušfY »Ī Ī Ygi j cWĀ brĒĒĪ Ī aj Ī Ī z aªĀ%F

tHŠfŷgŁ« tfoæšyh; fl < tU« āĀah© oš
 %150 nfhoahf ca®ā tHŠf ĩ > th© L āĀāi y
 mġi fæ< thæyhfmDkĀ; fŷgŁŁŷsJ.

58. j äæehL T ŁLwĪ é%gi d ĩ i z a«
 éi j fŷ, cæ® cušfŷ, óčÁ kU^aJ fŷ, cæ® óčÁ
 kU^aJ fŷ, ntsh© cgfuz šfŷ k%W«
 ĩ a^aĀušfŷ M»at%oi w mĀf mséš é%gi d č
 brĚJ éahghu^{ai} j mĀfč; f Ka%Āfŷ
 nk%bfh© LŷsJ. T ŁLwĪ é%gi d č
 ršfšfS ĩ < ĩ i z ^aJ nk%bfhŷS « T ŁL
 é%gi d āĀĪ « _y« j äæehL T ŁLwĪ é%gi d
 ĩ i z a« T ŁLwĪ é%gi d č ršfšfS ĩ F,
 étrhæfë< éi s bghUŷfi s Mj ha éi y ĩ F
 é%gi d č brĚa cça āĀ cj éi al «, r^{ai} j æš
 é%gi d brĚtJ bj hl ^{ghd} cj éfi sí « tHŠ»
 tU»wJ.

59. j äæehL T ŁLwĪ é%gi d ĩ i z a«
 elŷò āfu ĩ yhg^{āš} brašgŁL tU»< wJ.
 j äæehL T ŁLwĪ é%gi d ĩ i z a« Mj hu
 éi y^{āĪ} Ī āĀ < Næ bfhŷgi u^{aj} nj šfhĚ
 bfhŷKj èš nj Āa ntsh© T ŁLwĪ
 ĩ i z a^ā< Kfi kahfč brašgŁL tU»wJ.
 ĩ ^{aj} ĩ i z a« gšntW éahghu el to ĩ i ffi s
 nk%bfh© L tU»< wJ. ghš c%g^āahs®fS ĩ F
 éānah»ŷgj %F Mé< āWtd^ā%F
 khŁŁ^ōtd^{ai} j é%gi d č brĚ»< wJ.
 2011-12M« M© oš %907.50 ĩ yĚr« kĀŷòŷs
 8380.290 bk.Ī < khŁŁ^ōtd« Mé<

āWtd^ā%F é%gi d č brĚaŷgŁŁŷsJ. 2012M«
 M© oš bfhŷgi u bfhŷKj š brĚĪĪ 22
 bfhŷKj š ĩ kašfŷ bj hl šfŷgŁŁŷsd. ĩ L
 bghUŷ éānahf«, ntsh© bghUĚfŷ é%gi d
 M»ai t bj hl ^{ghd} j ftšfi s
 ĩ i z ŷòčršfšfS ĩ < ĩ ^{aj} ĩ i z a« g»®J
 bfhŷ»wJ. gaW ti fæš x< whd cS^{ai} j
 étrhæfŷ eĪ éi yæš é%W tUt ĩ j j Ī ĩ F«
 Kfkfh»nyh x< W ĩ F Mj hu éi y %33/-Ī ĩ <
 %5 khā akhf më^{aj} %38/- ĩ F bfhŷKj š brĚa
 ĩ > tuR Mi z æŁŁŷsJ. k< dh®Foæš cŷs
 ghkā cu ĩ fyi t Mi yæš %32 ĩ yĚr« kĀŷĀš
 j hā aš» vi Ī æL« k%W« _Ī Ī æL« ĩ a^aĀu«
 2011-12M« M© oš āWtŷgŁŁŷsJ. j äæehL
 T ŁLwĪ é%gi d ĩ i z a« nfha«ngfoš
 brašgŁL tU« Fë®ŷgj d »Ī š»< Kj %fĪ
 eĀdkh ĩ F«gā æi d āi wĪ brĚJŷsJ.

**j äæehL T ŁLwĪ é%gi d ĩ i z a^ā<
 rh ĩ d fŷ**

(%. nfhoæš)
 2010-2011 2011-2012

cu é%gi d	585.82	661.30
óčĀ; bfhšè kU ^a J fŷ	2.53	3.55
ntsh© éi sbghUŷ	6.79	6.95
é%gi d		
khŁŁ ^ō td é%gi d	-	9.08

j Šrhñ® T ŁLwĪ é%gi d Ī i z a«

60. j Šrhñ® T ŁLwĪ é%gi d Ī i z a«, fhntç ghrd¥gFĀæš cŸs j Šrhñ®, ĀUth%® k%W« ehf¥gŁod« khtŁŁŠfëš brašgŁL tU»< wJ. Ī ¢JĪ< 12 T ŁLwĪ é%gi d Ł rŠfŠfŸ Ī i z ĵ f¥gŁLŸsd. cu é%gi di a Kĵ< i k el toĵi fahf nk%bfh© L tU« Ī ¢j Ī i z a«, j dJ braš vši yæš éi j é%gi di aĪ « brŁJ tU»< wJ.

j Šrhñ® Ī i z a Ā< rhj i d

	(% nfhøæš)	
	2010-2011	2011-2012
cu é%gi d	38.29	47.14
éi j fŸ		
é%gi d	3.27	5.07

M.ntsh© c%gªĀahs®fë< T ŁLwĪ é%gi d Ł rŠfŠfŸ

61. khāyªĀš 110 ntsh© c%gªĀahs®fë< T ŁLwĪ é%gi d Ł rŠfŠfŸ ntsh© éi s bghUŸ é%gi d, cu« k%W« ntsh© Ī LbghUŁfŸ é%gi d M»at%oi wª ĵi yaha nehĵ fŠfshfĵi bfh© L brašgŁL tU»< wd. bgU«gh< i kahd rŠfŠfŸ bghJ éānahfª ĀŁŁªĀ< Ńæ āaha éi yi fi l fi s

el ¢Ā tU»< wd. nkY« bghJ éānahfª ĀŁŁªĀ< Ńæ Kĵ< i k Ł rŠfŠfshfĪ « brašgŁL mªĀahtĀa¥ bghUŁfë< ef®Ī ¥ gā i aĪ « nk%bfh© L tU»< wd. Ī t%WŸ Ÿy»ç ntsh© c%gªĀahs®fë< T ŁLwĪ é%gi d Ł rŠf«, ĀUŁbrŠnfhL ntsh© c%gªĀahs®fë< T ŁLwĪ é%gi d Ł rŠf«, Joay® T ŁLwĪ étrha nri t rŠf« M»at%Ł< brašghL fŸ FŁ¥ĀĪ ¢ĵi fi t MF«.

62. Ÿy»ç ntsh© c%gªĀahs®fë< T ŁLwĪ é%gi d Ł rŠf« eĀdkakhĵ f¥gŁL ju« Āçĵ F« Ī aªĀuªJĪ< Toa Vy i kaªĵi ĵi bfh© LŸsJ. Ī ŁrŠfªĀ< nkŁLŸghi sa« Vy é%gi d i ka«, Ÿy»ç khtŁŁªĀš éi sĪ « bkħªĵ cUi sĵi »HŠ»š 60 éGĵ fhŁoi d ju« ĀçªJ é%gi d Ł brŁJ tU»wJ. Ÿy»çæš éi sĪ « gæ®fS ĵi F V%w fyŁò cuŠfi s c%gªĀŁ brŁJ é%gi d brŁ»wJ. Ÿy»ç khtŁŁ étrhæfŸ c%gªĀ brŁĪ « btŸi sŸó© oi d ešy éi yi F é%gi d brŁŁtĵ %F VJ thf ĀŸutç 2012 Kĵ š nkŁLŸghi saªĀš òĀa Vy é%gi d i ka« brašgŁL tU»< wJ. Ī j< _y« btŸi sŸó© oi d c%gªĀŁ brŁJ Ī «i kaªĀ%Fĵi bfh© L tªJ é%gi d Ł brŁĪ « étrhæfŸ ešy Mĵha éi yi a¥ bgW»< wd®. 2011-12M« M© oš %20.48 nfho kĀŸòŸs ntsh© éi sbghUŁfŸ Ī ŁrŠfªĀ< _y« é%gi d brŁŁa¥gŁLŸsd.

63. ehk_i fš khtl_i Åš éi sl_i « gU_Å, vÿ, äy_i fl_i y, mç_Å M»a ntsh© éi sbghU_f s Mjha éi y_i F é%W_{aj} U« K_i»a āWtdkhf ÅU_çbršnfhL ntsh© c%g_ÅÅahs®fë< T_fLw_l é%gi d_ç ršf« brašgL»wJ. nkY« ĩ çršf« K< dâ jahçÿð āWtdšfë_i äU^aJ étrha cgfuz šfÿ, ĩ U«ò v~F f«Åfÿ k%W« eÅd ĩ a^aÅušfÿ M»at%_i w bfhÿKj š brEJ bjhl_i f ntsh©_i k_i T_fLw_l_i fl< ršfšfÿ k%W« ntsh© c%g_ÅÅahs®fë< T_fLw_l é%gi d_ç ršfšfÿ _y« étrhaÿ bgU k_i fS_i F«, bgH k_i fS_i F« āahakhd éi yæš é%gi d_ç brE»wJ. ĩ çršf« gšbghUÿ mšfhoi al_i«, ri kaš vçth_i Kfi ki al_i« el_Å tU»wJ. ĩ çršf« ešby© bz E c%g_Å k%W« é%gi d_i « nk%bfh© L tU»wJ.

ÅU_çbršnfhL é%gi d_ç ršf_Å rhj_i d
(%. nfhoæš)

2010-2011 2011-2012

ntsh© éi sbghUÿ	93.81	114.28
é%gi d		
kèi fÿbgHUEfÿ	13.79	16.10
é%gi d		
ešby© bz E é%gi d	0.34	0.77
kU ^a J é%gi d	0.13	0.62
r ® nth Mæš	25.49	28.91
bgfnuhs k%W« Orš	17.49	19.73
ei fl<	78.02	93.90

64. Joay® T_fLw_l ntsh© nri t āWtd«, éi jfÿ é%gi dæš Åw^aJ éššF»wJ. 2011-12M« M© oš %2.76 nfho msé%F éi jfÿ é%gi d_ç brEJÿsJ. āWtd_ÅF_ç brh^{aj} khd óç_Å_i bfhšè kU^aJfi s_Å jahç_i F« my»š óç_Å_i bfhšè kU^aJfi s c%g_Å brEJ T_fLw_l ç ršfšfÿ _y« é%gi d nk%bfhÿ»wJ. 2011-12M« M© oš %57.16 ĩ y_fr« kÅÿòÿs óç_Å_i bfhšè kU^aJfi s é%gi d_ç brEJÿsJ. étrha cgfuz šfi s ntsh© bgUk_i fS_i F āahakhd thli f_i F tHš» tU»wJ. 2011-12M« M© oš muR mç_Åéÿ_Å< goJoaYh® T_fLw_l ntsh©_i knri t āWtd_Åš %19.13 ĩ y_fr« kÅÿ_Åš xU ò_Åa beš éi j R_Åfçÿð ĩ a^aÅu« j u« ä_i f bešéi j fi s mÅf mséš j ahç_i f āWtÿg_fLÿsJ.

ntsh© c%g_ÅÅahs®fë< T_fLw_l é%gi d_ç ršfšfë< brašghLfÿ

(i) ntsh© éi s bghUÿ é%gi d

65. ntsh© c%g_ÅÅahs®fë< T_fLw_l é%gi d_ç ršfšfÿ étrha bgUk_i fS_i F_ç nri t òç^aÅl Å< tU« gâ fi s nk%bfhÿ»< wd.

m) Vy é%gi d_i fsšfÿ, cy®fsšfÿ, »l šFfÿ k%W« jh_a <fL_i fl< M»a trÅfi s mē_{aj} ntsh© cWÿÅd®fÿ j šfsJ

éi sbghUÉfi s btë¥gi l ahd Ki wæš Mj ha éi yi F é%gi d¢ brÉa cj é tU»< wd.

M) ntsh© éi sbghUÿfi s; bfhÿKj š brÉj š, gj å Lj š k%W« é%gi d¢ brÉj š M» a gâ fS l <, cWÿÃd®fë< bghUÿfS; F kÃ¥ò; T ÉLj š gâ i a l « brÉj tU»< wJ.

Ï) j hã a <ÉL; fl < fÿ tHŠFtj < _ykhf étrha cWÿÃd®fÿ j ŠfsJ éi sbghUÉfi s Fi w^{aj} éi yi F é%F« ãi yi a^{aj} é%_i f Ko»< wJ.

(ii) é%gi d l l < Ï i z ^{aj} fl < ÅÉl «

66. é%gi d¢ rŠfŠfS «, bjhl; f ntsh© i k; T ÉLw l; fl < rŠfŠfS « Ï i z ^{aj} bjhl; f ntsh© i k; T ÉLw l; fl < rŠfŠfë< cWÿÃd®fë< ntsh© éi s bghUÉfi s é%gi d¢ rŠfŠfÿ _y« Mj ha éi yi F é%gi d¢ brÉa C; Féj »< wd. Ï «Ka%Áfshš bjhl; f ntsh© i k; T ÉLw l; fl < rŠfŠfë< fl < bjhi f tNyhtnj hL, ntsh© cWÿÃd®fë< éi s bghUÉfÿ Mj ha éi yi F é%gi d¢ brÉa¥gL»< wd.

(iii) é%gi d l l < Ï i z ^{aj} Ef^{nth} T ÉLw l

67. T ÉLw l é%gi d¢ rŠfŠfÿ, T ÉLw l bkhaj é%gi d¥ g© l frhi yfS l < Ï i z ^{aj}

brašgL»< wd. T ÉLw l é%gi d¢ rŠfŠfÿ étrha cWÿÃd®fë< éi s bghUÉfi s; bfhÿKj š brÉj, gj ¥gL Å T ÉLw l bkhaj é%gi d¥ g© l frhi yfS; F é%gi d¢ brÉtj < _y« g© l f¢ rhi yfS; F^{aj} j ukhd bghUÉfÿ āahakhd éi yæš »i l ¥gJ l < étrhæfS; F « Mj ha éi y l « »i l; »< wJ.

(iv) j hã a <ÉL; fl < tHŠFj š

68. mWtil; fhyŠfëš étrhæfÿ bgU«ghY« j ŠfsJ mtru^{aj} nji tfS; fhf ntsh© éi s bghUÉfi s äf; Fi w^{aj} éi yi F é%gi d¢ brÉ l « fÉl ha« V%gL» wJ. Ï ^aãi yæš, étrhæfë< ey< fi s; fh; F« bghUÉL T ÉLw l é%gi d¢ rŠfŠfÿ étrhæfS; F j hã a <ÉL; fl < tHŠ» tU»< wd. Ï j < _y« étrhæfÿ j ŠfsJ ntsh© éi s bghUÉfi s¢ nrä^{aj} i t^{aj} rhj fkhd r^{aj} j éi y »i l; F« nghJ Mj ha éi yi F é%F VJ thf cÿsJ. j hã a <ÉL; fl < fS; F Ï ^aÅa muR më; F« tfo khã a^{aj} d¥ bgw VJ thf nj Åa ntsh© i k k%W« Cuf ts®Á tŠ»æ< Cuf; fÉl i k¥ò nk«ghÉL ā^{aj} ÅÉl^{aj} < Ñœ fÉl ¥gÉL tU« » l ŠFfS; F cça mÅfhu mi kÿÅ< V%gè ¥ò¥ bgw¥gL«. bghUë< r^{aj} j kÃÿÅš 60% Kj š 80% ti u j hã a <ÉL; fl dhf tHŠf¥gL» wJ.

tUl «	kÅ¥ò (%.nfhoæš)
2010-2011	57.12
2011-2012	75.20

**(v) gj å Lj šk%W«ntsh© éi s bghUÉfS j F
kÅ¥ò; T ÉLj š**

69. Áy T ÉLWÍ é%gi d¢ ršfšfšY, ntsh© éi s bghUÉfi s¥ gj ¥gLÅÁ mi tfë< kÅ¥i gi T ÉL gUÅÁæèUªJ bfhÉi l Új Fj š, v© bz É c%gÅ, mçÁ Mi y ngh< w gj å L« myFfi s el Å tU»< wd. T ÉLWÍ é%gi d¢ ršfšfšY ĩ > tyFfš _y« āahakhd éi yæš ntsh© cW¥Åd*fe< bghUÉfi s¥ gj ¥gLÅÁª j U« gā i a¢ brÉ»< wd. 2011-2012M« M© oš 4366.846 bk.l < msé%F T ÉLWÍ ¢ ršfšfšY _y« ntsh© éi sbghUÉfš gj å l ¥gÉLšd.

**(vi) Mj uÍ éi y ÅÉl Å< Ñæ bfh¥gi u
bfhšKj š**

70. bj < i d gæçL« é trhæfë< eyD; fhf muR Mj uÍ éi y ÅÉl Å< Ñæ nj Áa ntsh© é%gi d ĩ i z a Å< rh®ghf k Åa muR āz a« brÉJšs mo¥gi l Mj hu éi yæš bfh¥gi u; bfhšKj š ÅÉl « ntsh©

c%gÅÅahs® T ÉLWÍ é%gi d¢ ršfšfšY« brašgLªj ¥gÉL tU»< wJ. j äæehL T ÉLWÍ é%gi d ĩ i z a« nj Áa ntsh© T ÉLWÍ ĩ i z a Å< (NAFED) rh®ghf bfh¥gi u bfhšKj š brÉ»wJ. j %nghJ 22 bfhšKj š i kašfš 9 nj šfhÉ éi sl « khtÉl šfëš bj hl šfšgÉLšd. ĩ ÅÉl Å< Ñæ, 2012-13M« M© oš mui t bfh¥gi u; F, muR Mj uÍ éi y »nyh x< Wj F %.51/-« , KG bfh¥gi u; F »nyh x< Wj F %.53.50/-« āz a« brÉa¥gÉLšJ.

(vii) beš bfhšKj š

71. beš bfhšKj š brÉti j mÅfçj F« nehj fªJ l D« fhntç ghrd¥gFÅ mšyhj ĩ l šfëš cšs é trhæfë< bešYj F āahakhd éi y »i l j f çj ĩ « nehj fªJ l < khāy muR ntsh© c%gÅÅahs®fë< T ÉLWÍ é%gi d¢ ršfšfšY k%W« bj hl j f ntsh© i k; T ÉLWÍ j fl < ršfšfšY _y« j äæehL Ef®bghUš thā gi fhf Å%fhf beš bfhšKj š brÉa mDkÅ tHš»aJ. mj < gadhf é Gšou«, Åut© z hki y, ntYh®, fhšÁou«, kJi u, ĩ uhkehj ou«, Átfšif, ÅUbešntè, <nuhL M» a khtÉl šfëš cšs Áy T ÉLWÍ ¢ ršfšfšY beš bfhšKj š gā æš <LgÉLšd. 2011-12M« M© oš 46,958.666 bkÉç; l < beš bfhšKj š brÉa¥gÉl J.

(viii) jukhd éi j fÿ é%gi d

72. jukhd éi j fÿ ntsh© c%gªĀi F äfĪ « K_i » akhd Ī LbghUshF«. khāyªĀš beš gæi uª j éu, k%w gæªfë< éi j kh%W é»j « äfĪ « Fi wthf cÿsJ. beš, gUÿò ti ffÿ, v© bz Ē éªJ_i fÿ, jhå a ti ffÿ k%W« fhĒf_i fÿ M»at%_i< jukhd éi j fi s tHšF T ĒLwĪ é%gi dĉ ršfšfÿ C_i Fé_i fÿgĒL tU»< wd. 2011-12M« M© oš %24.72 nfho msé%F éi j fÿ é%gi dĉ brĒaÿgĒLÿsd.

T ĒLwĪ é%gi dĉ ršfšfë< tsªĀ_i fhf vL_i fÿgĒL Āwÿò el to_i i ffÿ

(i) nj šfhi a bfhÿgi uahf kh%W« myFfÿ mi kªj š

73. bj< i d étrhæfÿ ga< bgW« ti fæš K< ndhĒl moÿgi læš nfhi t khtĒlªĀš 3 T ĒLwĪĉ ršfšfëš Nça cyªfy< trĀĪl< nj šfhi a bfhÿgi uahf kh%W« trĀfÿ %18 Ī yĒr« kĀÿĀš āWtÿgĒLÿsd. 2011-12M« M© oš, 4,68,276 nj šfhĒfÿ gj å Ī gĒL bfhÿgi uahf kh%wÿgĒLÿsd.

(ii) òĀa Nça bfhÿgi u cyªfy< fÿ

74. 2011-12M« M© oš kh© òäF K_j yi kĉrª mtªfshš, bj< i d mĀf« rhFgo brĒĪ « khtĒl šfëš Nça bfhÿgi u cyªfy< fÿ nj Āa ntsh© i k tsªĀª ĀĒlªĀ< Īæ mi k_i fÿgĒL« vd m_i éÿò btë æl ÿgĒL, mj< go 10 khtĒl šfëš 22 Nça bfhÿgi u cyªfy< fÿ %129.58 Ī yĒr« bryéš āWtÿgĒLÿsd.

(iii) nj Āa ntsh© i k k%W« Cuf tsªĀ tš»æ< Cuf_i fĒl i kÿò nk«ghĒL āĀª ĀĒlªĀ< Īæ (Mª.I.o.vÿ) » Ī šFfÿ fĒLj š

75. nj Āa ntsh© i k k%W« Cuf tsªĀ tš»æ< Cuf_i fĒl i kÿò nk«ghĒL āĀª (Mª.I.o.vÿ) ĀĒlªĀ< Īæ bjhl_i f ntsh© i k_i T ĒLwĪ_i fl< ršfšfëš 1118 » Ī šFfS«, ntsh© i k c%gªĀahsªfë< T ĒLwĪ é%gi dĉ ršfšfëš 48 » Ī šFfS« fĒL t_j%F j äæehL muR %105.47 nfho khå a« tHš»ĪÿsJ. Ī_i » Ī šFfi s nräÿò_i » Ī šF tsªĀ k%W« xGšFKi w Mi z_i FGél« gĀĪ brĒa KaªĀfÿ nk%bfhÿsÿgĒL tU»< wd. m© i kæš ĪªĀa muR nräÿò_i » Ī šFfëš nräªJ i t_i fÿgĒLÿs éi sbghUĒfS_i F tHšfÿgĒL« » Ī šF Ī uÓJfë< moÿgi læš étrhaj fl< mĒl Ī i tªJÿs ĀW k%W« FW étrhæfS_i F tHšfÿgĒL« jhå a <ĒL_i fl< fS_i F Ī u© L éG_i fhL tĒoĉrYi f

mčé JŸsJ. ĩ ÅÆI ÅÄi d 2012-13M«
M© oš nj Áa ntsh© i k k%W« Cuf ts®ÇÁ
tš»æ< Cuf fÆI i kÿò ãÄ (M®.l.o.vÿ)
ÅÆI ÅÄ< Ñæ %129.76 nfho kÄÿÄš fÆI ÿgL«
1,104 »I ŠFfS ; F« ÚËo; fÅ ÅÆI äI ÿgELŸsJ.
Ī ÿòÄa »I ŠFfë dhš TÆLwĪ fëš nräÿò;
»I ŠFfë< bfhŸssĪ 1,29,400 bk.l<
mÄfç; F«.

TÆLwĪ mçrfšfŸ

76. j äæehŁoš 26 TÆLwĪ mçrfšfŸ,
12,645 cWÿÄd®fŸ k%W« %2.09 nfho gSFÅ
bjhi fĪI< brašgEL tU»< wd. TÆLwĪ
mçrfšfŸ, TÆLwĪ ç ršfšfŸ, muR, muR rh®ò
ãWtdšfŸ k%W« j å ah® mçRÅ nji tfi sÿ
ó®Å brEJ tU»< wd. mi dÅJ; TÆLwĪ
mçrfšfS «el ÿò Ī yhgÅš Ī aš» tU»< wd.

(%.nfhoæš)

	2010-2011	2011-2012
bkhaj tâ fÅ bjhi f	37.30	41.72

Ī aš3

Ef®nth® TÆLwĪ āWtdšfŸ

77. j äæehL Ef®nth® TÆLwĪ Ī i z a«,
Ef®nth® TÆLwĪ fë< j i y i k āWtdkhfç
brašgL»< wJ. j äæehL Ef®nth® TÆLwĪ
Ī i z aÅÄ< j i y i k mYtyf« br< i d
rhè; »uhkÅš mi kªJŸsJ. khāyÅÄ< gšntW
khtELšfëš 34 Ef®nth® TÆLwĪ bkhaj
é%gi dÿ g©I frhi yfŸ brašgELtU»< wd.
bkhaj é%gi d g©I frhi yfŸ jukhd
Ef®bghUËfŸ k%W« ga< ghELÿ bghUËfi s
bfhŸKj š brEJ, āahakhd éi yæš bghJ
k; fS ; F é%gi dç brEJ tU»< wd. bkhaj
é%gi dÿ g©I frhi yfŸ bghJ éānahfÅ
ÅÆI ÅÄ< Ñæ āahaéi y; fi l fi s
el ÅÄ tU»< wd. mi dÅJ bkhaj é%gi dÿ
g©I frhi yfë Y«, Enterprise Resources
Planning (ERP) bj hëš EËg« bghUaj ÿgELŸsJ.
khāyÅš cŸs 366 bj hl ; fi TÆLwĪ ÿ
g©I frhi yfŸ, TÆLwĪ bkhaj é%gi dÿ
g©I frhi yfi sĪ«, Ef®nthi ul« Ī i z ; F«
mi kÿghfç brašgL»< wd. khāyÅš brašgEL
tU« 2844 khz t® TÆLwĪ ÿ g©I frhi yfŸ,
gŸë k%W« fšYhç khz t®fS ; Fç nri t òçªJ
tU»< wd.

T ĚLWĪ KU^{aj} fšfŸ

78. 2011-12 M« M© oš Ef^{nth} T ĚLWĪ bkhaj é%gi dŸ g©lfrhi yfŸ, bjhlij T ĚLWĪ Ÿ g©lfrhi yfŸ k%W« ntsh© éi sbghUŸ c%g^Åahs^{fë} T ĚLWĪ é%gi dŸ ršfšfŸ M»ai t 103 KU^{aj} fšfi s āWé cŸsd. T ĚLWĪ KU^{aj} fšfŸ bghj k_i fS_i F KU^{aj} ti ffi s mĀfgfēr Ášyi w éi yæš 12 K_j š 15 éG_i fhL ti u jŸSgo éi yæš é%gi dŸ brĚJ tU» < wd. j%nghj khāy^Åš 191 KU^{aj} fšfŸ T ĚLWĪ fshš el aj ŸgL» < wd.

éi y_i fĚLŸghĚL āĀ

79. T ĚLWĪ fŸ r^{ai} jæš j_i yæfL m^ÅĀahtĀaŸ bghUĚfë < éi y V%w^{ai} j_i fĚLŸgL^{aj} muR %.50/- nfho āĀæi d éi y_i fĚLŸghĚL āĀahf V%gL^Å cŸsJ. 2011-12 M« M© oš 52,980 »nyh òë k%W« 22,804 »nyh äsfhĚ %.53,18,200/-_i F bfhŸK_j š brĚJ bkhaj é%gi dŸ g©lfrhi yfŸ _y« é%gi dŸ brĚaŸghĚLŸsd. el Ÿgh© oY« éi yna%w^{ai} j_i fĚLŸgL^{aj} ĩ Jngh < w el to_i i ffŸ nk%bfhŸsŸgL«.

ĭ aš-4

j ā ti f_i T ĚLWĪ Ÿ ršfšfŸ

(i) gā ahs® T ĚLWĪ Ā_i fd k%W« fl < ršfšfŸ

80. khāy, k^ÅĀa muRŸ gā ahs^{fŸ}, muR rh^{aj} k%W« j ā ah® āWtdšfë < gā ahs^{fS_i} bfd gā ahs® T ĚLWĪ Ÿ Ā_i fd k%W« fl < ršfšfŸ brašghL tU» < wd. gā ahs^{fë} i lna nräŸŸ gh_i f_{ai} j cUth_i FtJ« āahakhd tfo é »j^Åš fl < fŸ tHŠftJ«, gā ahs® T ĚLWĪ Ÿ Ā_i fd k%W« fl < ršfšfë < K_i »a neh_i fšfshF«. ršf cWĀd^{fë} Āi z a^Å < moŸgi læš %.5 ĩ yēr« ti u j ā eg® fl < fŸ ĩ^{aj} Ÿ ršfšfshš tHŠfŸgL» < wd. ĩ J jéu cWĀd^{fŸ} FH^{ai} jfë < fšéŸ bryĪ_i fhf %.2 ĩ yēr« ti u fšé_i fl D« tHŠfŸgL» wJ. j äæehfoš 1,814 gā ahs® T ĚLWĪ Ÿ Ā_i fd k%W« fl < ršfšfŸ cŸsd. ĩ Ÿršfšfëš cWĀd® gŠF _yj d« %.1072.12 nfhoĭ « i tŸð^Å bjhi f %.2543.83 nfhoĭ « cŸsd. cWĀd^{fS_i} F tHŠfŸghĚL fl < fŸ %.8124.97 nfhoahf cŸsJ.

(ii) bj hêš xŷg^aj ; T fLwî ç ršfšfÿ

81. j äæehfoš 90 bj hêš xŷg^aj ; T fLwî ç ršfšfÿ 3,388 cWŷÃd®fS l < brašg fL tU» < wd. ĩ çršfšfÿ xŷg^aj ŷ gâ fÿ bg%W cWŷÃd®fÿ thæthj hu« bgW« ti fæš nti ythŒŷi g mē ðJ tU» < wd.

ĭ aš - 5

bghJ é ānahf® ĀfI ðĀš T fLwî

82. khāy®Āš, mi dtU_j F« cz ĩ ŷ ghJ fhŷi g cWĀ brŒtĀš bghJ é ānahf® ĀfI « Kj èl « t »_j »wJ. j äHf®Āš bghJ é ānahf® ĀfI ðĀi dç brašgL®J tĀš, beLšfhykhf, T fLwî fÿ K_j »aŷ gšfh%ç tU» < wd. 94 Kj < i kç ršfšfÿ, 4031 ĩ i z ŷòç ršfšfÿ 437 RavLŷòç ršfšfÿ k%W« 31,089 āaha é i y_j fi l fÿ ml š »a xU éçthd é ānahf® bj hl® mi kŷi g T fLwî fÿ cUth_j » ĩ ŷsd. nkY« 262 k© bz © bz Œ tHšF« āi yašfi s ĩ_j T fLwî ç ršfšfÿ khāy« KGtJ« el ðĀ tU» < wd.

Ī aš-6

T ĒLwĪ j fšé MuhĒĀ k%W« gæ%Á

83. T ĒLwĪ j fšé, gæ%Á, é s«gu« k%W«
é êÿoz ®é< _y« T ĒLwĪ ĉ ršfšfë<
gâ ahs®, cWÿĀd®fë< mġĪ Ą Āwi d
nk«gLġJ« nehġ fġġ j khāy mséš j äæhL
T ĒLwĪ x< ġaK«, khtĒl mséš 29 khtĒl
T ĒLwĪ x< ġašfS « nk%bfh© L tU»< wd.
nkY«, Ī i t bghUĒfhĒÁfÿ, fUġj ušFfÿ k%W«
T ĒLwĪ thu éHhġ fi sĪ « el ġJ »< wd.

84. j äæhL T ĒLwĪ x< ġa«, T ĒLwĪ ĉ
ršfšfëĒäUġJ mt%ġ< āfu Ī yhgġĀš 3
éGġfhL T ĒLwĪ MuhĒĀ k%W« ts®Ā
āĀġF« āfu Ī yhgġĀš 2 éGġfhL T ĒLwĪ j
fšé āĀġF«, tNèġJ mjġ dÿ guhkĉġJ
tU»wJ. Ī ġj āĀ T ĒLwĪ MuhĒĀ, fšé, gæ%Á
k%W« T ĒLwĪ bjhl®ghd brĒĒfi sÿ guÿġj š
M»at%ġ%Fÿ ga< gLġj ÿgL»wJ.

T ĒLwĪ ÿ gæ%Á

85. j äæhĒoš, j äæhL T ĒLwĪ
x< ġaġĀ< mšfšfshf 20 T ĒLwĪ nkyh© ġ kÿ
gæ%Á āi yašfÿ brašgĒL tU»< wd. Ī ÿgæ%Á
āi yašfÿ mšrš tēġfšé _y« T ĒLwĪ
nkyh© ġ k gæ%Áæi d neuo gæ%Á bgwhj
T ĒLwĪ ršfÿ gâ ahs®fSġF mēġJ

tU»< wd. Ī ÿgæ%Á āi yašfÿ T ĒLwĪ ġ
Ji wÿ gâ ahs®fÿ k%W« T ĒLwĪ ĉ
ršfÿ gâ ahs®fÿ ga< bgW« ti fæš
FW»afhyÿ gæ%Áfi sĪ « el ġJ »< wd.
kh© òäF Kġyi kĉr® mt®fë< mġéÿĀi d
āi wnt%W« t© z «, j äæhL T ĒLwĪ x< ġa«
20 T ĒLwĪ nkyh© ġ k gæ%Á āi yašfëš
2011-12M« M©oš KG neuġ T ĒLwĪ gĒl aÿ
gæ%Á tFÿðfi sġ bjhlš»ĪÿsJ. 1,241
khz t®fÿ nr®ġ fÿgĒLÿsd®.

bj hē% fšé

86. j ®kòĉ khtĒl ġĀš g®T®, j Šrhñ®
khtĒl ġĀš gĒLġ nfhĒi Ī, éUJef® khtĒl ġĀš
ĀUĉRē M»a Ī Īšfëš _< W T ĒLwĪ ġ bj hē%
gæ%Á āWtdšfS «, ĀUĉĀ khtĒl « Ī yhšFoæš
xU T ĒLwĪ ġ bj hēšEĒgġ fšYhĉĪ « j äæhL
T ĒLwĪ x< ġaġj hš el ġj ÿgL»wJ.

87. nk%go T ĒLwĪ bj hē% gæ%Á
āi yašfëš fā ā bj hēšEĒgġ cġéahs®
gæ%Á (COPA), ġj a%fi y, ä< gGJ gh®ġj š,
ġféi dP®, cz Ī ÿbghUÿ jahĉġj š M»a
gæ%Áfÿ mēġfÿgĒL tU»< wd. nkY«,
Ī yhšFo T ĒLwĪ bj hēš EĒgġ fšYhĉæš
Ī a°Āuÿ bghġæaš, fā ā bghġæaš, ä< rhu«
k%W« ä< dQ bghġæaš gĒl aÿ gæ%Áfÿ
el ġj ÿgĒL tU»< wd.

88. kJi u k%W« br< i dæš, òJ ošè nj Áa T £LwÎ gæ%Á; FG el ¢ÁtU« T £LwÎ nkyh© i k gæ%Á āi yašfS; F« j äæehL T £LwÎ x< ça« MjuÎ mē ¢J tU» wJ. İ i t, T £LwÎ nkyh© i kæš ca® g£l aƳgæ%Á mē ¢J tU»< wd. T £LwÎ ¢ Ji w gâ ahs®fS; F«, T £LwÎ āWtdƳ gâ ahs®fS; F« FW» a fhyƳ gæ%Á tFòfS « el ¢j Ƴg£L tU»< wd. nk%go İ U nkyh© i k āi yašfS « tâ f nkyh© i kæš KJfi y g£l ƳgoƳi gÍ « mē ¢J tU»< wd.

İ ju Ka%ÁfY

89. j äæehL T £LwÎ x< ça«, T £Lwéš Muh£¢Á br£Í « khz t®fi s C; F é; F« ti fæš br< i dƳ gšfi y; fHf«, kJi u fhkuhr® gšfi y; fHf«, ghuÁah® gšfi y; fHf«, m© z hki yƳ gšfi y; fHf« k%W« bgçah® gšfi y; fHf« M» a%çš x> bth< çY« %5 İ y£r« i tƳòfY br£J j å İ U; i fi a V%gL ¢ÁÍ YsJ. İ ÁèUªJ »i l; F« t£oª bjhi f _y« T £Lwéš Muh£¢Á br£Í « khz t®fS; F çj éª bjhi f tHšfƳg£L» wJ. İ J ti uæY« 20 khz t®fè< Muh£¢Á Á£l šfS; fhf çj éª bjhi f tHšfƳg£L YsJ.

90. x< gJ T £LwÎ nkyh© i kƳ gæ%Á āi yašfèš i féi dƳbghU£fY jahçªj š, cz ÍƳ bghU£fY jahçªj š ngh< w rh< çj æ

gæ%ÁfY el ¢j Ƴg£L»< wd. İ Jti u 246 khz t®fY gæ%Áæš nrªJ Ysd®. İ t®fS; fh d nti yth£ƳòfY C; f kē Ƴgj hf cYsd. nkY«, mi dªJ; T £LwÎ nkyh© i kƳ gæ%Á āi yašfèY« nfhi tæYŸs ghuÁah® gšfi y; fHfªJ l< İ i zªJ tâ féaš k%W« tâ f nkyh© i kæaš g£l ƳgoƳò, tâ f nkyh© i k k%W« fâ å ga< gh£oš KJfi y g£l ƳgoƳò mç KfƳg£Lªj Ƴg£L Ysd. j %nghJ 777 khz t®fY mŠrš tē; fšé _y« g£l ƳgoƳò gæ< W tU»< wd®.

Ī aš-7

xUŠ»i z aj TĒLwĪ ts©Ā^α ĀĒI «

91. xUŠ»i z aj TĒLwĪ ts©Ā^α ĀĒI «, khtĒl mséš cŸs gytī fahd TĒLwĪ āWtdšfë< xUŠ»i z aj ts©Ā^α fhf cUthj fŸgĒl xU ĀĒI khF«. nj Āaj TĒLwĪ ts©Ā^α fHF« k%W« khāy muĀ< āĀĪj éĪĪ< Ī^aĀah KGtJ« Ī^αĀĒI « brašgL^αj ŸgĒL tU»wJ. j äæhfoš éUJef®, fl Ÿ®, éGŸdu«, ĀUŸó®, nfha«ò^αö®, »UZz »ç, j®kòç, ĀUt© z hki y, fhŠĀòu«, Ī uhkehj òu«, ĀUĀuhŸgŸë, j Šrhñ®, mçay®, bgu«gŸ®, ĀUth%®, nj ā k%W« ò^αJjFo M»a 17 khtĒl šfëš V%bfdnt brašgL^αj ŸgĒLYsJ. j%ngħJ nry«, <nuhL, kJi u, òj;nfhĒi l, ĀUbešntè, Ātfšif, Ā©Lj fš, f%®, ehfŸgĒod« k%W« ntŸ® M»a 10 khtĒl šfëš brašgL^αj ŸgĒL tU»< wJ.

92. Ī^αĀĒI^αĀ< fhy msĪ Ī^aj h© LFŸ MF«. Ī^αĀĒI^αĀ%fhd āĀĪj é TĒLwĪ Ā ršfšfSjF j äHF murhš fl dhfĪ «, gSF^α bjhi f k%W« khā akhfĪ « tHšfŸgĒL, nj Āaj TĒLwĪ ts©Ā^α fHF^αĀĪ äU^aJ j äHF muR kWāĀĪj é ahf (Refinance) bgwŸgL»wJ. Īi z ŸgĀths®/bghJnkyhs® j i yi kæyhd

ĀĒI brayh; f; FG Ī^αĀĒI^αĀi d khtĒl šfëš brašgL^αJ»< wJ. bjhl®oi Īa khtĒl k^αĀaj TĒLwĪ tš» ĀĒI Ā brayh; f Kfi kahfĀ brašgL»< wJ. khtĒl mséš, khtĒl MEĀaç< j i yi kæyhd khtĒl; FG, Ī^αĀĒI^αĀ< brašghfoi d; f© fhā j »< wJ.

93. mYtyf; fĒl Ī šfŸ fĒLj š, »Ī šfŸ fĒLj š k%W« cŸfĒl i kŸò trĀfi s cUthj Fj š ngh< w neh; fšfSj fhf, bjhl; f ntsh© i k; TĒLwĪ j fl< ršfšfŸ, ntsh© c%g^αĀahs®fë< TĒLwĪ é%gi dĀ ršfšfŸ, berth® TĒLwĪ Ā ršfšfŸ, ghš c%g^αĀahs®fŸ TĒLwĪ Ā ršfšfŸ, Ūdt® TĒLwĪ Ā ršfšfŸ, bjhëš TĒLwĪ Ā ršfšfŸ k%W« nj i t cŸs Ī ju TĒLwĪ Ā ršfšfSjF Ī^αĀĒI^αĀ< Næ āĀ cjé më; fŸgL»wJ. j äæhfoš 1989 Kj š 2011 ti u 17 khtĒl šfëš bkhaj « %.136.46 nfho kĀŸŸfoš xUŠ»i z aj TĒLwĪ ts©Ā^α ĀĒI « brašgL^αj ŸgĒl J.

j%ngħJ brašgL^αj ŸgĒL tU« xUŠ»i z aj TĒLwĪ ts©Ā^α ĀĒI «

94. j%ngħJ nry«, <nuhL, kJi u, òj;nfhĒi l, ĀUbešntè, Ātfšif, Ā©Lj fš, f%®, ehfŸgĒod« k%W« ntŸ® khtĒl šfëš 2008M« M©L Kj š bkhaj « %.300.97 nfho kĀŸŸfoš brašgL^αj ŸgĒL tU»wJ.

xUŠ»i z aj T ŁLwÎ ts®Ā» ĀŁŁ«
brašgLaj gčŃyi dæšcŸsi t

95. nj Āa T ŁLwÎ ts®Āi fHf«, ūy»ç, ĀUtŸq®, ehk; fš k%W« f< ā ahFkç khtŁŁšfëš xUŠ»i z aj T ŁLwÎ ts®Ā» ĀŁŁaj j brašgLaj xŸŃj š mē »JŸsJ. el Ÿò M© oš Ī »ĀŁŁ« nk%go khtŁŁšfëš brašgLaj ŸgL«.

gæ%Ā

96. Vi da gæ%ĀfS Ī<, T ŁLwÎ āWtdšfëš gā ah%W« gā ahs®fŸ Īju khāyšfëš brašgL« T ŁLwÎ fē< ĀwŸghd brašghLfī s; f© L mĵ^aJtUtj%fhf mē j fŸgL« gæ%ĀfS Ī F Ī »ĀŁŁ »Ā< Ńæ āĀ cj é fŸ mē j fŸgL»< wd.

97. “bghUshj hu āi yŸŃaj < i k k%W« r_fŸ bghWŸòz ®Ī M»at%i w mi ĪaKóĪ« v< gi j T ŁLwÎ fŸ cyf rKj ha»Ā%F āi dñŁL»< wd.” –

- gh< Ń-__<, bghJĉ brayhs®, Ī j »a ehLfŸri g.

ntsh© bgUk; fS Ī F«, r_f»Āš eèti Īaj ĀçédU; F« ey»ĀŁŁšfë< gy< fi s mē Ÿgj %F c f^{aj} ĀŁŁšfi sĉ brašgL»Ā, kh© òäF Kji kĉr® mt®fē< Ūça j i yi kæš j äHf»i j ehŁonyna Kjš khāykh; »Ī cWĀ V%ngh«.

bršŸ® nf.uh#&
T ŁLwÎ » Ji w mi kĉr®

